

Non-Criminal Responses to the Issues of Privacy Violations in the Criminal Policy of Iran and Canada

Ali Rafiei

Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

Bakhtiar Abbasloo
(Responsible author)*

Faculty member of Azad University of Tehran Markaz, Tehran, Iran.

Isa Amini

Faculty member of Azad University of Tehran Markaz, Tehran, Iran.

Abstract

The right to observe and respect private life is considered one of the fundamental freedoms, which is one of the concepts of developed legal systems and is closely related to human dignity. Advances in social life have changed the dimensions of privacy. These new dimensions should also be supported, but it does not mean the absolute prohibition of privacy violations, the Iranian legislator takes steps to protect this privacy by determining the limits of the government's powers and taking into account individual rights and freedoms, the interest of society and public order. . Opinions issued by international courts and leading countries, especially Canada, regarding privacy, which are basically based on the rules and arguments of human rights, can be considered as a model of national legislation in the protection of privacy. The laws of the two countries are inferred to respect and prohibit entry into privacy, except in cases where social interests and public order require it, in which case it is possible by following special formalities.

Keywords: Non-Criminal Response, Privacy, Violation of Freedom, Civil Responsibility, Citizen's Rights.

* Corresponding Author: abaslob@yahoo.com

How to Cite: Rafiei, A., Abbasloo, B., & Amini, E. (2022). Non-Criminal Responses to the Issues of Privacy Violations in the Criminal Policy of Iran and Canada. *Journal of Criminal Law Research*, 11(41), 203-228. doi: 10.22054/jclr.2023.62002.2365.

پاسخ‌های غیر کیفری به مسائل نقض حریم خصوصی در سیاست جنایی ایران و کانادا

دانشجوی دکتری، گروه حقوق خصوصی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

علی رفیعی

گروه حقوق خصوصی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

بختیار عباسلو *

(نویسنده مسئول)

گروه حقوق خصوصی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

عیسی امینی

چکیده

حقوق رعایت و احترام به زندگی خصوصی یکی از آزادی‌های بنیادین محسوب می‌شود که از مفاهیم نظام‌های حقوقی توسعه یافته می‌باشد و با کرامت انسان‌ها نیز ارتباطی نزدیک دارد. پیشرفت‌های زندگی اجتماعی موجب متحوّل شدن ابعاد حریم خصوصی شده است. این ابعاد نوین نیز باید مورد حمایت قرار گیرد، اما به معنای ممنوعیت مطلق نقض حریم خصوصی نیست. قانونگذار ایران با تعیین حدود اختیارات دولت و در نظر گرفتن حقوق و آزادی‌های فردی، مصلحت جامعه و نظم عمومی در پاسداری از این حریم گام برمی‌دارد. آرای صادره از دادگاه‌های بین‌المللی و کشورهای پیشرو بویژه کانادا در باب حریم خصوصی، که اصولاً مبتنی بر قواعد و استدلال‌های حقوق بشری است، می‌تواند بعنوان یک الگوی قانونگذاری ملی در حمایت از حریم خصوصی مدنظر قرار گیرند. آنچه از بررسی نظام حقوقی دو کشور استنباط می‌شود حرمت و ممنوعیت ورود به حریم خصوصی است مگر در مواردی که مصالح اجتماعی و نظم عمومی اقتضا دارد که در این حالت با رعایت تشریفات خاص میسر می‌شود.

واژگان کلیدی: پاسخ غیر کیفری، حریم خصوصی، نقض آزادی، مسئولیت مدنی، حقوق شهروندی.

مقدمه

از لحاظ سابقه تاریخی حتی در جوامع ابتدایی، قواعدی اجتماعی وجود داشته‌اند که ورود به اماکن خاصی را محدود می‌کرده و حضور در اماکن معینی را ممنوع می‌کرده‌اند. رعایت حریم خصوصی در همه کشورهای همیشه به یک شکل نبوده و بسته به معیارهایی از جمله نظام سیاسی حاکم، باورها و اعتقادات مذهبی مردم و ... در جوامع مختلف و در طول زمان‌ها متفاوت بوده است. دین مبین اسلام، از طریق ممنوع نمودن نقض مصادیق مختلف حریم خصوصی، نقض حریم خصوصی را ممنوع می‌نماید؛ یعنی حریم خصوصی، در قالب احاله به حقوق و آزادی‌های دیگر نظیر حق مالکیت، منع تجسس، اصل برائت، منع سوءظن و اشاعه فحشا و هجو، قذف، سخنچینی و غیبت و خیانت در امانت مطرح شده است. حمایت از حریم خصوصی افراد به عنوان یک اصل فراملی و جهانشمول مورد توجه نهادهای بین‌المللی قرار داشته و در بسیاری از اسناد بین‌المللی به رعایت حریم خصوصی مردم تصریح گردیده است (فروغی و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۳۸).

یکی از حقوقدانان پژوهشی با عنوان «بررسی تطبیقی آثار نقض حق حریم خصوصی در فضای سایبری در حقوق ایران و حقوق خارجی» انجام داده است. در ماده ۸ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر آمده است: ۱- هر کس حق دارد که حرمت زندگی خصوصی، خانوادگی و منزل و مکاتباتش محفوظ بماند (کارگر، ۱۳۹۸: ۸). یکی از حقوقدانان کانادایی پژوهشی با عنوان «دوران پس از دیجیتال ایالات متحده آمریکا و اجرای قانون حریم خصوصی اتحادیه اروپا» انجام داده است. نفوذ در حریم خصوصی، پس از انقلاب دیجیتال ایجاد شد. ظهور فناوری موانع ایجادشده قبلی را از بین برد و باعث ایجاد شکاف‌های جدید در زمینه حفظ حریم خصوصی شد (Narielwala, 2018: 94). گروهی از حقوقدانان پژوهشی با عنوان «مقایسه تطبیقی قوانین حمایت از حریم خصوصی اطلاعاتی در ایران و کشورهای منتخب» انجام داده‌اند. در این تحقیق قوانین حامی حریم خصوصی اطلاعاتی در ایران و کشورهای منتخب به صورت تطبیقی با هم مقایسه شده‌اند و راهکارهایی برای کاهش فاصله ایران با استانداردهای جهانی در این زمینه پیشنهاد شده است (تقوی فرد و دیگران،

۱۳۹۶:۳۰۸). گروهی دیگر از حقوقدانان پژوهشی با عنوان «مطالعه تطبیقی جرایم علیه حریم خصوصی آلمان در فضای سایبری ایران و آلمان» انجام داده‌اند. اغلب کشورها از جمله آلمان دارای قوانین حمایت از اطلاعات هستند اما برخی از کشورها نظیر ایران فاقد قانونی جامع و منسجم در این زمینه می‌باشند (احمدی ناطور و اقابابی، ۱۳۹۵: ۶۴). حقوقدانان کانادایی پژوهشی با عنوان «اگر کانادایی‌ها در ایالات متحده متحد زندگی می‌کردند، چگونه از حریم خصوصی خود محافظت می‌کردند» انجام داده‌اند. این تحقیق پنج مورد واقعی حریم خصوصی از بخش خصوصی کانادا را که توسط کمیساریای حریم خصوصی کانادا بررسی شده مورد تحلیل قرار داده و بررسی کرده است که آیا «اشتباه» حریم خصوصی توسط شاکیان کانادایی در ایالات متحده غیرقانونی است (Bayley, Regan, Bennett, 2019: 52). گروهی از پژوهشگران پژوهشی با عنوان «پیشگیری کنشی از جرایم سمعی و بصری» انجام داده‌اند. اعمال راهکارهای غیرکیفری در کنار پاسخ‌های سرکوبنده، ضرورت جستجوی پاسخ‌هایی خارج از قلمرو حقوق کیفری را ملموس می‌کند (صیقل و حسینی، ۱۳۸۹: ۴۸). یک حقوقدان در پژوهش خود اینگونه استدلال می‌کند که حریم خصوصی یکی از اصول سازمان‌بخش جامعه مدنی است که امکان شکوفایی انجمن‌ها و تشکلات خصوصی را فراهم می‌سازد.

لزوم حمایت از حریم خصوصی و عدم مداخله در امور خصوصی دیگران یکی از آموزه‌های مهم اسلام نیز می‌باشد. در آیات متعددی از قرآن مجید بر لزوم رعایت حریم خصوصی اشخاص تأکید شده است. سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) و سیره مسلمانان نیز سرشار از توصیه‌هایی در پرهیز از نقض مصادیق مختلف حریم خصوصی است. البته اصطلاح حریم خصوصی نه در آیات قرآن نه در روایات اسلامی استعمال نشده و موضع اسلام در مواجهه با مقوله حریم خصوصی یک موضع به اصطلاح تحویل‌گرایانه است. یعنی حریم خصوصی در قالب احاله به حقوق و آزادی‌های دیگر نظیر حق مالکیت، حق آزادی از تجسس، حق بر خورداری از اصل براءت، و حق غیرقابل تعرض بودن حقوق وابسته به شخصیت مورد حمایت واقع شده است (مارتی، ۱۳۸۱: ۱۸۷).

پژوهشگر دیگری در مقاله خود اینگونه می‌نگارد که حریم خصوصی تعرض‌ناپذیر و مختص خود شخص است و افراد جامعه در این زمینه باید از مصونیت برخوردار باشند و این حریم خصوصی باید در تمام ابعاد زندگی یک شخص حفظ شود. البته مرزهای این حریم در بین افراد کشورهای مختلف متفاوت است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که حریم خصوصی زنان بیش از مردان توسط مدیران مورد تعرض قرار می‌گیرد و نیز حریم خصوصی کارشناسان رده پایین به دلیل بی‌اطلاعی از قوانین بیشتر از سوی مدیران ارشد مورد تعرض قرار می‌گیرد (سلیمی، ۱۴۰۰: ۵۳۴). حقوقدانان در مقاله‌ای به بررسی سیر تحول رابطه سیاست و اخلاق به مبانی حقوقی دخالت دولت در حریم خصوصی افراد پرداخته و اینگونه نتیجه گرفته‌اند که اصل دخالت دولت به عنوان مظهر قدرت عمومی در حریم خصوصی افراد از مباحث چالش برانگیز حقوق شهروندی است. وظیفه اولیه دولت، حفظ حریم خصوصی افراد از تعرض دیگران است، اما دولت گاهی خودش مجبور می‌شود وارد این حریم بشود. با اینکه اصل ورود دولت تحت شرایطی پذیرفته شده، حدود دخالت آن همواره چالش برانگیز بوده است (جعفرزاده و کلیبر، ۱۳۹۹: ۲۱۵).

۱. مفهوم سیاست جنایی

مفهوم سیاست جنایی از بدو خلقت تا به امروز تحولات فراوانی را به خود دیده به طوری که نتیجه این فرایند، فربه‌تر شدن این اصطلاح از آغاز تا زمان کنونی بوده است. بطور کلی مفهوم سیاست جنایی از ابتدا تا اکنون به دو صورت متفاوت، از مضیق شروع شده و با رویکرد موسع به اوج رسیده است. آغازگر این اندیشه در سال ۱۸۰۳ میلادی، فویر باخ پروفیسور آلمانی است که با بکار بردن اصطلاح سیاست جنایی در کتاب حقوق کیفری خویش، برای اولین بار این اصطلاح را وارد قلمرو حقوق کیفری نمود؛ از دیدگاه او سیاست جنایی شامل مجموعه شیوه‌های سرکوب می‌شود که دولت از طریق آنها علیه جرم واکنش نشان می‌دهد. با توجه به مؤلفه‌های تعریف فوق از یک سو و گستردگی قلمرو حقوق کیفری از سوی دیگر، باعث شده که امروزه به برداشت فویر باخ از سیاست جنایی، تعبیری مضیق یا به اصطلاح همان سیاست کیفری در معنای خاص اطلاق گردد چراکه سیاست جنایی در

تفکر فویر باخ عمدتاً ماهیت قهرآمیز و تنبیهی دارد (مارتی، ۱۳۸۱: ۱۸۸). این ابزارها کاملاً جنبه رسمی (دولتی) دارند، بدین معنا که صرفاً قوای عمومی حاکمیت (محکمه، پلیس، زندان و ...) اجرا ننده این ابزارها می‌باشند. جرم اولاً تنها پدیده‌ای است که این ابزارها به مقابله با آن می‌پردازند. ثانیاً تعریف و حدود جرم را نیز قانونگذار مشخص نموده است. بنابراین، سایر رفتارهای منحرفانه هرچند که از لحاظ اخلاقی و اجتماعی مذموم باشند از این تعریف خارج هستند. پیشگیری از جرم نیز تبعاً تنها پیشگیری کیفری را شامل می‌شود، چراکه اقدام‌های پیشگیری غیر کیفری در این تعریف جایگاهی ندارند (لازرژ، ۱۳۸۲: ۱۱).

دانشمند آلمانی فون لیست در ۱۸۸۹ میلادی نیز مبتنی بر همین دیدگاه مضیق، سیاست جنایی را «سازماندهی عقلی مبارزه علیه جنایت بر پایه داده‌های دانش جرم‌شناسی» می‌دانست. در فرانسه نیز آقای کوش (۱۹۰۵) در «رساله علم اداره و قوانین زندان‌ها» با تفکیک علوم محض از سیاست جنایی، که از دید وی شامل جرم‌شناسی، جامعه‌شناسی جنایی و انسان‌شناسی جنایی می‌شد، به دنبال تعیین جایگاه سیاست جنایی در میان سایر رشته‌های علوم جنایی بود؛ بدین ترتیب از دیدگاه وی سیاست جنایی یعنی «یک علم کاربردی که هدف آن موفقیت عملی در سازمان‌دهی عقلانی و مؤثر مبارزه با جرم است». در نهایت، دن‌دیو دو وابر استاد دانشگاه پاریس و قاضی دادگاه نورنبرگ (۱۹۳۸) دیدگاهی مشابه به کوش را تا نیمه‌های سده بیستم بر قلمرو علوم جنایی ادامه داد؛ به نظر ایشان «سیاست جنایی یک هنر و فن است که موضوع آن کشف روش‌هایی است که مبارزه مؤثر علیه جرم را میسر می‌سازد». پس از پایان جنگ دوم جهانی، آقای مارک آنسل قاضی و پژوهشگر فرانسوی در مقاله خویش در سال ۱۹۷۵ میلادی، تعبیری نسبتاً موسع نسبت به آنچه فویر باخ مطرح نموده بود ارائه نمود؛ ایشان سیاست جنایی را همزمان «علم مشاهده و مطالعه» و «هنر، فن یا استراتژی اصولی و نظام‌یافته واکنش ضد جنایی» دانسته است (نجفی ابرآبادی، ۱۳۸۲: ۱۲).

بر اساس مدل تحلیل ساختار ارائه شده از سوی استاد فرانسوی، دلماس مارتی، بطور کلی می‌توان مدل‌های سیاست جنایی را از سه نظر تقسیم‌بندی کرد: ۱- موضوع سیاست جنایی (جرم یا انحراف یا هر دو)؛ ۲- نوع پاسخ (کیفری، مدنی، اداری، میانجیگری، پلیسی،

پاسخ‌های غیرکیفری به مسائل نقض حریم خصوصی در سیاست جنایی ایران و کانادا؛ رفیعی و دیگران | ۲۰۹ |

درمانی و ...؛ ۲- متولگی پاسخ (دولتی، جامعه‌ی، مشارکتی). بر این اساس و با ترکیب مجموعه این جهات، الگوهای بسیار متنوعی از سیاست جنایی به دست می‌آیند که با لحاظ مبانی فکری، شرایط اجتماعی، اقلیمی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هر جامعه‌ای، یک یا چند الگوی منفرد یا ترکیبی از سوی سیاستگذاران جنایی برگزیده و اعمال می‌شود (صادق‌منش، ۱۳۸۷: ۲۱۴).

۲. حریم خصوصی

حریم خصوصی جزء مفاهیمی است که تاکنون بر آن معنای جامعی ارائه نشده است. حریم خصوصی از نظر لغوی به معنای جا، مکان و محدوده‌ای شخصی است که ورود و مداخله در آن جایز نیست. اما از نظر کاربردی «حریم خصوصی را می‌توان فضایی دانست که نمی‌توان بدون اجازه شخصی به آن تجاوز یا تعرض کرد؛ در واقع دسترسی به آن فضا برای دیگران امکان‌پذیر نیست»؛ به عبارت دیگر، حریم خصوصی عبارت است از نیاز اولیه افراد به مصون ماندن حوزه خصوصی‌شان از هرگونه مداخله یا تعرض فاقد مجوز قانونی و همچنین منع دیگران از وقوف بر اطلاعات این حوزه (آماده، ۱۳۹۲: ۱۸). یکی از حقوق‌دانان کانادایی حریم خصوصی را اینگونه تعریف کرده: «محرمانه بودن خصوصیات شخص یا مال شخص از انظار عموم». قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی و قانون آیین دادرسی کیفری از قوانین و مقرراتی هستند که در نظام حقوقی ایران از حریم خصوصی در فضای سنتی بطور ضمنی حمایت کرده‌اند (تقوی فرد و دیگران، ۱۳۹۶: ۳۰۹).

بر پایه قوانین بین‌المللی در حمایت از ضررهای ناشی از نقض حریم خصوصی اشخاص، بر حسب مورد ممکن است ضرر معنوی شامل صدمات عاطفی و آسیب به سلامت روحی - روانی شخص با کاهش اعتبار و تضييع حیثیت او باشد که مورد اخیر ممکن است علاوه بر ضرر معنوی موجب ضرر مادی و کاهش ارزش بازاری نام و هویت شخص بویژه در فرضی که نام شخص به عنوان نام تجاری او مورد استفاده قرار می‌گیرد شود. قسم دیگر از ضررهای ناشی از نقض حریم خصوصی، ضرر ناشی از دسترسی به اسرار تجاری شخص و سوءاستفاده از آن است که امروز بسان مالکیت فکری، مال تلقی شده و ارزش تجاری دارند و طبیعتاً

ضرر مادی محسوب شده و بنا بر قانون باید جبران شوند. در کشورهای کامن‌لا حق حریم خصوصی بعنوان یک قاعده کلی به تدریج و به کندی شناسایی شده و دعاوی مسئولیت مدنی مبتنی بر تعدی به حریم خصوصی معمولاً در قالب شبه‌جرم‌های معین مطرح شده است (von Bar, Clive and Schulte-Nölke, 2009: 32) (عبدی‌پور، ۱۳۹۴: ۱۱۴).

۳. حریم خصوصی در قوانین ایران

مبانی حقوقی حمایت از حریم خصوصی از سوی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در دهه ۱۹۷۰ میلادی آغاز شد. میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی که دولت ایران نیز به آن ملحق شده از دیگر منابعی است که صریحاً بر حمایت از حریم خصوصی تأکید دارد. خانه مهم‌ترین مصداق حریم خصوصی در فضای سنتی است. از این رو، دربارهٔ بازرسی از خانه تشریفات خاصی وضع شده از جمله اینکه بازرسی باید با ارائهٔ مجوز قانونی باشد و در صورت امکان در روز انجام شود و با حضور صاحبخانه باشد. در غیر این صورت، ورود افراد عادی و همچنین مأموران و مقامات غیرقضایی به منزل افراد ممنوع است و متخلفان به مجازات مقرر در قانون محکوم می‌شوند (احمدی، آقابایی، ۱۳۹۵: ۷). قانون اساسی ایران، در حکم مرجع تمامی قوانین، از حریم خصوصی صریحاً حمایت نکرده بلکه در برخی اصول این حمایت به صورت ضمنی است، آنهم نه با نام حریم خصوصی بلکه تحت عناوینی چون حریم خلوت و تنهایی، حریم مکانی، حریم اطلاعات، حریم ارتباطات و حریم جسمانی. در تحلیل چند اصل قانون اساسی همچون اصول ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۸، ۳۹ و ۴۰ به وضوح می‌توان توجه خاص اما ناکافی به مفهوم حریم خصوصی را مشاهده کرد. برخلاف قوانین اساسی کشورهایایی که از حریم خصوصی به صورت مشخص و در قالب اصل یا اصول خاصی حمایت کرده‌اند، در قانون اساسی ایران اصل خاصی که مشخصاً از حریم خصوصی حمایت کند وجود ندارد. بطور کلی، اگر حریم خصوصی را به حریم خلوت و تنهایی، مکانی، اطلاعات، ارتباطات، و حریم جسمانی دسته‌بندی کنیم، در قانون اساسی ایران: ۱- داشتن حریم خصوصی حق اساسی شناخته نشده است؛ ۲- از حریم خلوت و تنهایی نه به صورت صریح نه ضمنی حمایت

نشده است؛ ۳- آزادی اطلاعات جز به صورت مضیق در اصل ۲۴ در جای دیگری مطرح نشده است. در اصل ۲۵ نیز، بدون تصریح به آزادی ارتباطات، به استثنای این آزادی اشاره شده و از حریم خصوصی ارتباطات در مورد شایع‌ترین وسایل ارتباطی حمایت شده است. اصل ۲۵ از اصول مهمی است که از حریم خصوصی ارتباطات صریحاً حمایت کرده است؛ ۴- در دیگر اصول ذکر شده در قانون اساسی نیز به صورت ضمنی به حمایت از حریم خصوصی جسمانی و حفظ کرامت انسانی و حفظ مال و مسکن پرداخته شده است. در قوانین ایران، کامل‌ترین تعریف از اطلاعات شخصی در قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات به این نحو بیان شده است: «اطلاعات شخصی، اطلاعات فردی نظیر نام و نام خانوادگی، نشانی‌های محل سکونت و محل کار، وضعیت زندگی خانوادگی، عادت‌های فردی، ناراحتی‌های جسمی، شماره حساب بانکی و رمز عبور است» (قناد و علیقلی، ۱۳۹۹: ۳۰۱).

۳-۱. آسیب‌شناسی نظام حقوقی ایران در بازدارندگی از نقض حریم خصوصی در

فضای سایبر

آنچه در این مبحث به آن پرداخته می‌شود جایگاه حریم خصوصی در ایران و صیانت از این حق شهروندی در فضای سایبر است. حق حریم شخصی که در قوانین بین‌المللی حقوق بشر و قوانین دیگر کشورها بر آن تأکید شده در قانون اساسی ایران نیز اصول متعددی از جمله اصل بیست و دوم، بیست و سوم و بیست و پنجم بدان اختصاص یافته و اصل سی و نهم با ممنوع دانستن هتک حرمت زندانیان و تعیین مجازات برای عاملین این اقدام غیرقانونی، تجاوز به حریم خصوصی را ممنوع کرده است. به موجب قواعد مستنبط از قانون اساسی، سیاست‌های کلی نظام و رویه‌ها و رویکردهای حاکم و مطالعات تطبیقی در ارتباط با حریم خصوصی اطلاعات شخصی، می‌توان خلأها و چالش‌های موجود در این حوزه را شناسایی کرد. بویژه به دلیل ماهیت فضای سایبری که بعضاً در آن اقداماتی با اثرات فرامرزی صورت می‌پذیرد، مقررات شکلی فضای سایبر بیشتر از مقررات ماهوی متأثر گردیده و خلأهای بیشتری در این زمینه وجود دارند که با توجه به شرایط خاص حاکم بر سازکارهای فضای

سایبر، تدابیر کلاسیک حقوقی بعضاً نمی‌توانند پاسخگو باشند و حتی تطبیق معیارهای سنتی ممکن است باعث مشکلات فراوانی شود (طهماسبی و شاهمرادی، ۱۳۹۷: ۹۸). بنابراین، یکی از اقدامات لازم برای رفع مشکل و صیانت از حقوق کاربران، علاوه بر قانونگذاری متناسب با وقایع و نیازمندی‌های دنیای نوین، مدیریت قوانین و مقررات موجود می‌باشد تا قوانین و مقررات در کشور، عملاً حقوقدانان و نهادهای اجرایی و حتی مقامات قضایی را در پاسداشت حقوق شهروندان و ذینفعان با مشکل مواجه نسازند. این امر با تدوین و تنقیح صحیح قوانین و مقررات محقق می‌گردد و از طرف دیگر شهروندان نیز با رجوع به چنین مجموعه‌ای از حقوق و تکالیف خود آگاه می‌شوند (آقایی طوق، ۱۳۹۸: ۸).

راهکار دیگر در مواجهه با این چالش‌ها، نهادسازی صحیح فضای سایبری است که نبود یا کاستی نهادهای ذیصلاح، معضلاتی را هم برای حاکمیت و هم شهروندان پدید می‌آورد. همان گونه که نقش کمی کنترل موانع امنیتی در کانادا می‌تواند در ایجاد تعادل بین صیانت از حریم خصوصی و تأمین امنیت ملی مؤثر باشد، در ایران نیز مرکز ملی فضای مجازی می‌تواند بسیار مؤثر باشد. در هر صورت، لزوم احترام به حریم خصوصی و صیانت از آن ایجاب می‌کند که حتی به هنگام ضرورت دسترسی به اطلاعات اشخاص، به منظور حفظ امنیت ملی، از شیوه‌های غیرقانونی و اهداف غیرقانونی استفاده نگردد؛ مثل دسترسی به حساب‌های مالی و اسرار تجاری و کسب سود تجاری از این مسیر (Laurent, Sébastien- Yves, 2015: 15).

بر پایه نظام‌های حقوقی ترسیم‌شده ارتباطی و فناوری اطلاعات، ضمانت اجراهای موجود و کاستی‌ها و نارسایی‌های نظام حقوقی ایران برای درک ضرورت قاعده‌مندسازی حمایت از حریم خصوصی کاربران اینترنتی، شناسایی و برشمرده شده تا با امکان‌سنجی مقرراتی و قانونی، در راستای برقراری نظام حقوقی کارآمدتر و اثربخش‌تر گام برداشته شود (ریسی دزکی، قاسم‌زاده لیاپی، ۱۳۹۸: ۱۲۸).

یکی از اهداف قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ حمایت بیشتر از حقوق اشخاص و حریم خصوصی عنوان شده است. مواد بسیاری در این قانون به نقض حریم خصوصی از طریق ورود بدون اجازه به خلوت دیگری می‌پردازد. بر اساس ماده ۱۳۹ این قانون، چنانچه

تفتیش و بازرسی با حقوق اشخاص در تزاخم باشد، در صورتی مجاز است که از حقوق آنان مهم‌تر باشد. حتی در مواردی که نقض حریم خصوصی به دلیل تزاخم با قواعد دیگر حقوقی ناگزیر است، باید به طریقی باشد که کمترین خسارت معنوی را برای شخص به دنبال داشته باشد، مثلاً معاینه محل و تحقیق محلی جز در مواردی که ضرورت دارد باید در روز انجام شود. مراتب ضرورت در دستور قید می‌شود (ماده ۱۲۴). ماده ۱۲۴ این قانون مقرر می‌دارد: «هرگاه متهم، نوشته، اسناد، مدارک، اسباب و ادله مؤثر در کشف جرم مربوط را به وکیل خود یا شخص دیگری بسپارد، بازپرس می‌تواند آنها را حسب مورد، در حضور وکیل یا آن شخص بررسی کند. نوشته، اسناد و مدارک غیرمرتبط با جرم نباید مطالبه و مورد بررسی قرار گیرد». نقض حریم خصوصی داده‌ها و تجسس به استناد رسیدگی به حق‌الله محدودتر از حق‌الناس است چنانکه ماده ۱۰۲ می‌گوید: «انجام هرگونه تعقیب و تحقیق در جرم زنا و لواط و سایر جرائم منافی عفت ممنوع است و پرسش از هیچ فردی در این خصوص مجاز نیست، مگر در مواردی که جرم در مرئی و منظر عام واقع شود و یا دارای شاکی باشد که در این صورت، تعقیب و تحقیق فقط در محدوده شکایت و یا اوضاع و احوال مشهود توسط قاضی دادگاه انجام می‌شود». ماده ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای مقرر می‌دارد: «هرکس به وسیله سیستم‌های رایانه‌ای یا مخابراتی، صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی و خانوادگی یا اسرار دیگری را، بدون رضایت او منتشر نماید یا در دسترس دیگران قرار دهد، به نحوی که منجر به ضرر یا عرفاً موجب هتک حیثیت او شود، به حبس از نودویک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات، محکوم خواهد شد (جعفری، رهبرپور، ۱۳۹۵: ۶۲).

۲-۳. پاسخ‌های پیشگیرانه اجتماعی در قبال جرایم سمعی و بصری

از مجموع پاسخ‌هایی که در قبال جرایم سمعی و بصری تا به حال در دستور کار سیاستگذاران جنایی ایران قرار داشته، سهم اقدامات و پاسخ‌های پیشگیرانه و غیر سرکوبگر، به خصوص پاسخ‌های پیشگیرانه اجتماعی، در مقایسه با پاسخ‌های کیفری و سرکوبگر، بسیار اندک و ناچیز است. سیاستگذاران جنایی ایران در خصوص جرایم مربوط به امور

سمعی و بصری، توجه خود را بیشتر معطوف به واکنش کیفری کرده‌اند تا پیشگیری. در این قسمت پاسخ‌های پیشگیرانه اجتماعی در قبال جرایم سمعی و بصری در دو دسته اقدامات پیشگیرانه فردمدار (رشدمدار) و اقدامات پیشگیرانه جامعه‌مدار بررسی می‌شود:

۳-۲-۱. اقدامات پیشگیرانه رشدمدار

در این نوع از پیشگیری، با مداخله روانشناختی-اجتماعی زودرس در فرآیند رشد کودکان، برای جلوگیری از عوامل خطرسازی اقدام می‌شود که احتمال پذیرش و تقلید رفتار مجرمانه پایدار را از سوی آنها در آینده افزایش می‌دهد. در خصوص جرایم مربوط به امور سمعی و بصری، بسته به نوع جرایم، باید نسبت به شناسایی این عوامل و رفع آنها اقدام شود. بنابراین، در این بند، عوامل خطر ساز مربوط به امور سمعی و بصری که فرآیند جامعه‌پذیری کودکان را با اختلال روبرو می‌سازند مورد بررسی قرار می‌گیرد، نظیر استفاده از گیرنده‌های ماهواره‌ای در خانواده‌ها، دسترسی به سایت‌های غیراخلاقی اینترنتی و استفاده نامناسب از گوشی‌های همراه و لوح‌های فشرده و ... سپس راهکارهای مناسبی در راستای مبارزه با این آثار سوء ارائه می‌شود.

۳-۲-۲. راهکارهای پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار

موارد ذیل جهت جلوگیری از تأثیر عوامل خطر ساز در کودکان (مرتبط با جرایم سمعی و بصری) می‌توانند تأثیرگذار باشند. سیاستگذاران جنایی کشور باید با واقع‌بینی بیشتر نسبت به رویارویی با شبکه‌های ماهواره‌ای، از طریق تهیه و تنظیم برنامه‌هایی به منظور آموزش عمومی به والدین و اولیای مدارس، استفاده صحیح و مدیریت شده از ماهواره توسط خانواده‌ها را به آنان بیاموزند و فرهنگ استفاده از این وسیله را در جامعه پیاده کنند. به گفته یکی از اعضای کمیسیون فرهنگی مجلس در جلسه اعلام وصول طرح استفاده مدیریت شده از ماهواره‌های پخش مستقیم، «برنامه‌های ماهواره‌ای برای توده‌های مردم ما یک فرهنگ جدید می‌سازد. یعنی نوع استفاده از برنامه‌های ماهواره‌ای و سنین استفاده از برنامه‌های ماهواره‌ای هر روز دارد تغییر می‌کند». در دنیای امروز، اطلاع‌رسانی، آگاهی دادن و بالا

بردن قدرت شناخت و تشخیص مردم از مهم‌ترین و اساسی‌ترین روش‌های دولت‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌ها برای رسیدن به اهداف مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. تحقیقات نشان داده‌اند که ارتکاب بسیاری از جرایم بر اثر عدم آگاهی و آموزش، عدم رعایت موازین ایمنی و یا سهل‌انگاری مردم و خانواده‌ها بوده است. از این رو، مهم‌ترین راهکار مقابله با جرایم سمعی و بصری اتخاذ راهکارهای کنشی (غیرکیفری) در کنار تدابیر کنشی (کیفری) است (صیقل و حسنی، ۱۳۸۹: ۵۹).

۴. حریم خصوصی در کانادا

از زمان اجرای قانون حریم خصوصی کانادا در سال ۱۹۸۳ میلادی، جهان کنونی به طرز چشمگیری تغییر کرده است. در آن زمان، اطلاعات عمدتاً روی کاغذ ذخیره می‌شد. پس از ۳۵ سال پیشرفت فناوری و تغییرات اجتماعی، انتظارات کانادایی‌ها از نحوه استفاده، اشتراک و ذخیره اطلاعات شخصی مؤسسات فدرال تغییر کرده است. این قانون (قانون فدرال) متمرکز بر حفاظت از اطلاعات شخصی است که توسط دولت فدرال و مؤسسات بخش عمومی فدرال نگهداری می‌شود (بخشایشی باغوت و حیدری منور، ۱۳۹۶: ۲۱۲). قوانین حریم خصوصی متناسب با حساسیت اطلاعات، از جمله اخطار نقض، به پادمان‌های امنیتی نیاز دارند. به استثنای برخی موارد، محققان کانادایی مجازند اطلاعات شخصی خود را در سطح بین‌المللی به اشتراک بگذارند اما برای حفاظت از حریم خصوصی و امنیت این اطلاعات پاسخگو می‌باشند. اگر مسئولیت‌های مشترک دسترسی، استفاده مسئولانه و امنیت با دقت بیان شده باشد، محاسبات سایبری برای ذخیره و به اشتراک‌گذاری مجموعه‌ای از داده‌ها در مقیاس بزرگ مجاز است. در حال حاضر، بخش تجاری کانادا توسط اروپا بطور کافی شناخته شده چنانکه واردات داده‌های اروپایی را تسهیل می‌کند. حفظ وضعیت کفایت تحت مقررات جدید حفاظت از داده‌های عمومی اروپا (GDPR) به دلیل ضعف در حقوق فردی کانادا و محافظت از حریم خصوصی و اجرای مقررات، نگران‌کننده است. محققان باید برای تغییر آینده مقررات بین‌المللی و ملی، برای اطمینان از آینده‌ای پایدار و برای به اشتراک‌گذاری مسئولانه داده‌های شخصی هماهنگ باشند (Thorogood, 2018: 525).

۴-۱. قانون حریم خصوصی ملی کانادا

PIPEDA قانون حریم خصوصی ملی کانادا است که بر بخش‌های تحت نظارت فدرال نظیر حمل‌ونقل و حمل‌ونقل بین‌استانی، بانک‌ها، ارتباطات از راه دور و صدا و سیما و همچنین فعالیت‌های تجاری سازمان‌هایی که اطلاعات شخصی خود را برای اهداف تجاری در مرزهای استانی و بین‌المللی انتقال می‌دهند حاکم است. این امر همچنین در مورد فعالیت‌های سازمان‌های تجاری در استان‌ها و سرزمین‌هایی که اساسنامه حریم خصوصی بخش خصوصی خود را ندارند اعمال می‌شود، یعنی در همه جا جز بریتیش کلمبیا، آلبرتا و کبک. در حالی که این قانون عمدتاً در مورد سازمان‌های کانادایی اعمال می‌شود، این قانون همچنین شامل اقدامات اطلاعات شخصی سازمان‌های خارجی است که اطلاعات شخصی را در داخل کانادا، یا در «ارتباط واقعی و اساسی» با کانادا ضبط، ذخیره، استفاده و افشا می‌کنند.

PIPEDA بر اساس ۱۰ روش آشنایی اطلاعات عادلانه است که در کد مدل انجمن استاندارد کانادا (CSA) برای حفاظت از اطلاعات شخصی موجود است. اجرای قانون اساساً شکایت محور است، اما کمیسر حفظ حریم خصوصی همچنین اختیاراتی فعال را برای تحقیق در ابتکار عمل خود، آموزش مردم، انتشار تحقیقات و ترویج برنامه‌های انطباق دارد. کمیسر یک مأمور مستقل پارلمان است که سعی می‌کند اختلافات را از طریق مذاکره، میانجیگری، سازش و در صورت لزوم تهدید به افشاگری حل کند. این مدل یک شکل معمول تنظیم‌گری در کانادا است، اما در کاربرد آن در سازمان‌های بخش خصوصی تا حدودی منحصر به فرد است. یکی از نقاط قوت اصلی اجرای PIPEDA پایین بودن آستانه ثبت شکایت است. افرادی که ادعای تخلف از قانون را دارند می‌توانند بدون هزینه، وکالت قانونی داده یا برای خسارت شکایت کنند. OPC انتظار دارد که شاکیان قبل از تشکیل شکایت برای حل مسئله با سازمان تلاش کنند. همچنین نکات مفیدی را برای فرد منتشر می‌کند و از روند تشکیل پرونده الکترونیکی پشتیبانی می‌کند (Perrin and other, 2001: 96).

۲-۴. حریم خصوصی در دیوان عالی کانادا

دیوان عالی کانادا نیز با تأکید بر اینکه نگهداری و استفاده از اطلاعات اشخاص جز در مواردی که منافع ملی اقتضا می‌کند نقض جدی حریم خصوصی و داده‌های شخصی است، آرای مشابهی را صادر کرده است. بنابراین، آرای صادره از دادگاه‌های بین‌المللی و کشورهای پیشرو در صیانت از حقوق بشر و به‌خصوص آرای دیوان اروپایی حقوق بشر، که اصولاً مبتنی بر قواعد و استدلال‌های حقوق بشری است، می‌تواند بعنوان یک الگوی مقررّه‌گذاری ملی در حمایت از حقوق شهروندی مدنظر قرار گیرند.

۳-۴. جرایم سایبری در کانادا

راهبرد امنیت سایبری ۲۰۱۰ کانادا در تعریف حمله سایبری تعریف زیر را ارائه نموده است: حملات سایبری شامل مواردی همچون دسترسی‌های غیرعمدی یا غیرمجاز، استفاده، دستکاری، اختلال یا تخریب (از وسایل الکترونیکی) در اطلاعات الکترونیکی و/یا زیرساخت‌های الکترونیکی و فیزیکی در پردازش، ارتباطات و/یا ذخیره آن اطلاعات می‌باشد. شدت حمله سایبری تعیین‌کننده سطح مناسبی از پاسخ به و/یا کاهش اقدامات انجام گرفته در فضای سایبر است. حملات سایبری اغلب ارزان، مؤثر و با ریسک پایین هستند که تنها نیاز به مهارت‌های اساسی فرد مهاجم در بروز خسارت به صورت عمده دارد. در عین حال شواهد حاکی از این است که مجرمان پیشرفته سایبری در حال تبدیل شدن به مهاجمان سایبری ماهر برای انجام سرقت هویت و کلاهبرداری‌های مالی از طریق فضای سایبری اند. ضمن اینکه بسیاری از کشورها جرایم مذکور را به عنوان جرایم سایبری طبقه‌بندی و در نظر گرفته‌اند. در حالی که حملات سایبری تنها در باب موضوعاتی است که صرفاً اقدام علیه زیرساخت‌های ملی و حیاتی باشد نه علیه افراد یا شرکت‌های تجاری که تأثیر عمده‌ای بر امنیت ملی ندارند. با وجود این، حتی که اگر به نظر رسد که دولت کانادا هر جرمی را در فضای سایبری سایبری بنامد، بازهم طبقه‌بندی روشنی از انواع جرایم سایبری مانند سرقت هویت، پول شویی و اخاذی، سوءاستفاده جنسی از کودکان، جاسوسی سایبری و فعالیت‌های نظامی وجود خواهد داشت. مرکز یکپارچه و متمرکز جرایم سایبری

توسط پلیس سوار نظام سلطنتی کانادا به منظور افزایش توان این پلیس در پاسخ به جرایم سایبری تأسیس و راه‌اندازی شد. این پلیس با استفاده از روش تحلیل مبتنی ریسک، به درخواست‌های مرکز در خصوص حملات سایبری علیه دولت یا زیرساخت‌های حیاتی واکنش نشان خواهد داد. به نظر می‌رسد هنوز هیچ مرکز بین‌المللی سایبری‌ای مشابه مرکز کانادا وجود نداشته باشد. با تصمیم دولت کانادا در ۲۰۱۳ پیرامون متوقف نمودن قانون دسترسی به فضای سایبری یا بررسی مقایسه‌ای آن با دیگر کشورها دیدگاه‌های نسبتاً زیاد و قابل بحثی مطرح است.

۴-۴. فضای مجازی، احزاب کانادا و ضرورت دفاع از حریم خصوصی شهروندان
 کالین بنت استاد علوم سیاسی دانشگاه ویکتوریا بر این باور است که اقدام دولت فدرال در زمینه حفاظت از حریم خصوصی کاربران در فضای مجازی نباید فقط به پلتفرم‌هایی نظیر فیسبوک محدود شده و باید احزاب را نیز دربر گیرد. «مشور دیجیتالی» دولت لیبرال، وعده اقداماتی جدی‌تر را برای حفاظت از حریم خصوصی کاربران در فضای آنلاین و نیز کاهش قدرت شرکت‌های بزرگ در دسترسی به این اطلاعات می‌دهد. اما تحمیل یک سری مقررات به شرکت‌هایی نظیر فیسبوک، توئیتر، گوگل و سایر پلتفرم‌های آنلاین بدون تحمیل مقرراتی مشابه به احزاب سیاسی کشور، که از آنها برای دستیابی به رای‌دهندگان جدید و یا درخواست کمک‌های داوطلبانه بهره می‌گیرند، بی‌معنی خواهد بود. ناودیب باینز (وزیر نوآوری، علوم و توسعه اقتصادی فدرال) دستوری از نخست‌وزیر دریافت کرده که بر اساس آن، این وزارتخانه باید مجموعه‌ای از حقوق را برای شهروندان در زمینه داده‌های شخصی تعریف کند. اجازه دادن به کاربر برای انتقال داده‌ها خصوصی از یک پلتفرم به پلتفرمی دیگر، حق پاک کردن داده‌ها از یک پلتفرم، حق پس گرفتن توافق اولیه برای فروش داده‌های شخصی، حق به چالش کشیدن میزان داده‌هایی که یک شرکت یا آژانس دولتی از شخص در نزد خود نگهداری می‌کند و نیز حق آگاهی از هر نوع سرقت احتمالی این داده‌ها از جمله مواردی است که در این اقدام دولتی مد نظر قرار گرفته شده است. این اصلاحات نیازمند برخی تغییرات اساسی در زمینه حقوق حفاظت از حریم خصوصی است تا به این

ترتیب، کانادا بتواند همراستا با استانداردهای جهانی حرکت کند. همچنین باید یک «کمسیونر داده» هم تعریف شود که البته هنوز جزئیات بیشتری دربارهٔ اختیارات این مسئول دولت و نوع ارتباط کاری او با کمسیونر حریم خصوصی اعلام نشده است. فناوری‌های نوین ارتباطی بی‌تردید نقش مؤثری در شکل‌دهی به اطلاعاتی که به صورت آنلاین مصرف می‌کنیم دارند. همین فناوری‌ها هستند که به شرکت‌های بزرگ فناوری این امکان را می‌دهند که از قدرت زیادی در شکل‌دهی به دیدگاه‌مان نسبت به دنیای اطراف برخوردار باشند و توانایی زیادی نیز برای هدایت باورها و رفتارهای سیاسی شهروندان داشته باشند. این امر خودش مسئله‌ای بسیار جدی است و موارد مطرح‌شده در «منشور دیجیتال» نیز گامی مهم در راستای کاهش پیامدهای این پدیده خواهد بود. اما تا وقتی که هیچ سازکاری برای نظم‌بخشی به عملکرد احزابی که از این پلتفرم‌ها استفاده می‌کنند وجود نداشته باشند، اجرای همهٔ این اقدامات باز هم ناکافی خواهد بود. واقعیت این است که توجه جدی افکار عمومی به ضرورت محدودسازی پلتفرم‌های آنلاین، به استفاده‌های سیاسی از داده‌های کاربران و رسوایی‌هایی نظیر کمبریج آنالیتیکا صورت گرفت. به همین دلیل، بی‌توجهی دولت به احزاب سیاسی در این منشور، تعجب‌آور است. قوانین و مقررات مربوط به حریم خصوصی در بیشتر جوامع دموکراتیک، احزاب سیاسی را نیز دربر می‌گیرد (صادقی، ۲۰۱۹: ۹).

۴-۵. حریم خصوصی و قانونی شهروندان در منشور حقوق و آزادی کانادا

از بند ۷ تا ۱۴ این منشور بطور جامع به حقوق قانونی افراد در فرایند کیفری اشاره دارد:

الف. حق زندگی، آزادی و امنیت اجتماعی. هرکسی حق زندگی، آزادی و امنیت دارد و نمی‌توان او را از این حقوق محروم کرد مگر طبق اصول عدالت اساسی.

ب. ممنوع بودن تفتیش و مصادره بی‌دلیل. هرکسی در برابر تفتیش و مصادره بی‌دلیل مصون است. با توجه به ارای دیوان عالی کانادا مستقر در اتاوا، هدف بند ۸ حمایت از حریم خصوصی افراد است. این بدان معناست که کسانی که به نفع دولت عمل می‌کنند همچون مأمور پلیس بایستی وظایف خود را به روشی منطقی و عادلانه به انجام برسانند. آنها نمی‌توانند وارد ملک خصوصی افراد شوند یا چیزی از آنها بگیرند مگر آنکه نشان دهند که یک دلیل

قانونی واضح دارند. در بسیاری از موارد آنها اجازه ورود به ملک خصوصی افراد برای پیدا کردن مدرک یا توقیف اشیا را ندارند مگر در صورتی که حکم تفتیش را از جانب قاضی داشته باشند. از طرف دیگر، بازرسان دولتی ممکن است برای بررسی کسب و کار بدون حکم به محل کار افراد وارد شوند، چنانچه قوانین دولتی رعایت شده باشند. بازرسان دولتی می‌توانند بازرسان مالیاتی یا بازرسان شهرداری و یا کیفیت کنترل سرویس باشند. از آنجا که این بندها مشمول فرایند کیفری است ممانعتی برای بازرسان مالیاتی و یا شهرداری ایجاد نمی‌کند.

پ. ممنوع بودن بازداشت یا حبس خودسرانه. بند ۹ بیان می‌دارد که مأموران دولتی نمی‌توانند افراد خصوصی را تحت نظر قرار یا آنها را بدون دلیل موجه نگه دارند. بعنوان مثال، مأمور پلیس بایستی دلایل موجهی برای دستگیری اشخاص داشته باشد. در حالی که بیان شده که قوانینی که به مأموران اجازه توقف رانندگان برای آزمایش مصرف نوشیدنی‌های الکلی را می‌دهند معقول بوده و منشور را نقض نمی‌کنند.

ت. دستگیری و بازداشت. در رابطه با این بند باید اشاره کرد که دستگیری و بازداشت دو مفهوم متفاوت می‌باشند. فرد ابتدا دستگیر شده و سپس به ایستگاه پلیس برده و بازداشت می‌شود. به میزانی که شرایط فرد به بازداشت نزدیک باشد حمایت‌ها و ضمانت‌های بیشتری از فرد می‌شود. حق دستگیری و یا بازداشت زمانی است که فرد دستگیر یا بازداشت شده است. این افراد حق دارند با یک وکیل برای گرفتن مشاوره حقوقی در رابطه با وضعیت موجود ارتباط داشته باشند و پلیس بایستی به آنها بگوید که چه خدمات حقوقی‌ای موجود است. اشخاص تحت بازداشت حق دارند که از قاضی برای تصمیم‌گیری در رابطه با اینکه آیا دستگیری آنها قانونی بوده یا نه درخواست کنند و اگر بازداشت آنها قانونی نباشد، قاضی دستور آزادی آنها را بدهد. در صورت بازداشت فرد در ایستگاه پلیس، وی باید حداکثر تا ۲۴ ساعت اداری به صورت مکتوب تفهیم اتهام شود. در صورت دستگیری، اگر فرد دستگیر شده می‌داند دستگیری وی در رابطه با چه جرمی است آن زمان هم می‌تواند این فرد را به صورت شفاهی تفهیم اتهام کنند. در صورت دستگیری و بازداشت فرد باید به وی اطلاع داده شود تعدادی از وکلا به صورت ۲۴ ساعته آنلاین هستند که می‌توانند با فرد در

رابطه با موارد مختلف صحبت کنند و همچنین وکیل می‌تواند با فرد در رابطه با حق سکوت هم صحبت کند. این نکته حایز اهمیت است که فرد در صورت بازجویی این حق را دارد که در برخی موارد سکوت کند و برای تشخیص این مسائل بهتر است با وکیل خود صحبت کند.

ث. سیر مراحل امور کیفری. بند ۱۱ برخی حقوق مهم را تنظیم می‌کند که از هر فردی که تحت قانون فدرال، ایالتی یا منطقه‌ای مجرم شناخته شده باشد حمایت می‌کند. اشخاص متهم به جرم بایستی سریعاً مطلع شوند که به چه جرمی متهم شده است. بنابراین هر شخص متهم به جرم حق دارد: الف) از جرم مورد اتهام بدون تأخیر آگاهی یابد؛ ب) در مدت زمان منطقی محاکمه شود؛ اخیراً بسیاری از قضات دیوان عالی یا حتی دادگاه‌های دیگر در تعداد زیادی از پرونده‌هایی که بدون دلیل طولانی شده‌اند بازپرس را مجبور کرده‌اند که پرونده را ببندد یا آن را تسریع بخشد، که این یکی از حقوق مهم افرادی است که مورد اتهام قرار گرفته‌اند؛ پ) مجبور به دادن شهادت در محاکمه خود نشود؛ ت) فرض برائت تا زمان اثبات جرم؛ تا زمانی که طبق قانون از دادرسی عادلانه و بی‌طرف برخوردار نشده و گناهکاری او ثابت نشده فرد باید بی‌گناه فرض شود. این بدان معناست که پیگرد قانونی بایستی و رای هر شک و شبهه‌ای باشد که فرد مجرم است. دادرسی بی‌طرف به معنای بی‌طرفی سیاسی یا هر تأثیر دیگری است. ث) دادگاه نمی‌تواند فردی را به جرمی متهم کند مگر آنکه قانون لازم‌الاجرا در زمان جرم بطور خاص بیان دارد که اعمال مورد نظر غیرقانونی بوده‌اند؛ این بند بدان معناست که باید در زمان ارتکاب جرم، آن قانون وجود داشته باشد. اگر قانون در آینده تصویب شود که آن عمل خلاف قانون است و پیگرد قانونی دارد، قانون مصوب جدید نمی‌تواند عطف بما سبق شود و افراد را به عملی محکوم کند که در زمان ارتکاب غیرقانونی نبوده است؛ ج) اگر فردی برای جرمی محاکمه شد و معلوم شد که گناهکار نبوده این فرد بطور معمول و جز در موارد استثنایی نمی‌تواند برای آن جرم مجدد مورد اتهام قرار بگیرد. بعلاوه، اگر نهایتاً گناهکار شناخته شد و برای آن جرم مجازات شد نباید مجدداً برای آن محاکمه یا مجازات شود؛ چ) در شرایطی که فردی مرتکب جرمی شود، اگر قبل از آنکه

مجازات شود قانون جدید مجازات را تغییر دهد با مجازات کمتر محکوم می‌شود (ریاحی، ۲۰۱۹: ۴).

نتیجه

مبارزه با جرایم سایبری بطور انحصاری در سطح ملی نزدیک به غیرممکن است. همانطور که به روزرسانی برخط مراکز زیرساخت‌های ملی حیاتی است، تبدیل شدن آنها به مرکز آسیب‌پذیرتر و در معرض حملات مخرب‌تر نیز مهم است، به همین دلیل تأمین امنیت در فضای سایبری به یکی از بخش‌های مهم و کلیدی دولت کانادا و دیگر شرکای این کشور در حوزه امنیت ملی و استراتژی زیرساخت‌های حیاتی تبدیل شده است. سیاستگذاران جنایی در ایران، باید در قبال جرایم سمعی و بصری، توجه خود را بیش از تعیین و اعمال مجازات و اقدامات واکنشی، به پیشگیری و اقدامات کنشی معطوف کنند. در این رویکرد ضروری است به علل و عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی ارتکاب جرم توجه شود. به دیگر سخن، از یک سو با خنثی‌سازی عوامل خطر ساز در جریان جامعه‌پذیری افراد از دوران کودکی و از سوی دیگر با خنثی‌سازی عوامل محیطی ارتکاب این جرایم از قبیل فقر، بیکاری، مشکلات فرهنگی و آموزشی و...، از موضع انفعالی در قبال جرایم سمعی و بصری خارج شده و بویژه از آنجا که جرایم مربوط به امور سمعی و بصری، در ارتباط با امور فرهنگی و هم سنخ با این امور هستند، توجه به اقدامات فرهنگی و آموزشی در اولویت قرار گیرد. پیشگیری وضعی نیز اگرچه اقدامی موقتی و فاقد تأثیر پیشگیری اجتماعی است، در کاهش میزان بزهکاری در ارتباط با مقوله سمعی و بصری مؤثر خواهد بود.

آنچه از بررسی نظام حقوقی دو کشور کانادا و ایران استنباط می‌شود، حرمت و ممنوعیت ورود به حریم خصوصی است. در این دو کشور رعایت حق حریم خصوصی اطلاعات افراد قابل خدشه نیست. اما گاهی مصالح اجتماعی و مصلحت حفظ نظام اقتضا دارد که مسئولان امر با رعایت ضوابط، به حکم اولیة حرمت ورود به حریم خصوصی افراد، ملتزم نمانند و در مواردی با تمسک به اختیارات قانونی، مجوز ورود به حریم خصوصی افراد را داشته باشند؛ بنابراین، در مواردی که دلیل خاص وجود داشته باشد، نقض حریم خصوصی افراد در

حدودی که مورد پذیرش قانونگذار واقع شده مجاز است. ماده ۴ قانون آیین دادرسی کیفری مبتنی بر فرض برائت مقرر داشته که هرگونه اقدام محدودکننده، سلب آزادی و ورود به حریم خصوصی اشخاص جز به حکم قانون و رعایت مقررات و تحت نظارت مقام قضایی مجاز نیست و اختیارات قضایی نیز نباید به گونه‌ای اعمال شود که به کرامت و حیثیت افراد صدمه وارد کند. در کانادا نیز نقض حریم خصوصی اشخاص و اطلاعات شخصی مورد توجه قرار گرفته و فقط در مواقع ضروری که شرایط اقتضا می‌کند و بر حسب منافع ملی، دولت حق نفوذ به حریم خصوصی را دارد. بر اساس نتایج تحقیقات وضعیت محرمانگی اطلاعات پزشکی در ایران با وضعیت مقبول فاصله زیادی دارد. حقوقدانان کانادا پیشنهاد داده‌اند که برای حفاظت از محرمانگی اطلاعات بیماران، نیاز است قانونگذاران دسترسی به این اطلاعات را برای مجریان در چارچوب قانون، ضابطه‌مند سازند. دو کشور مورد بررسی در این تحقیق اولویت‌های راهبردی ملی خود را در فضای سایبری تعیین کرده و چشم‌انداز و اهداف خود را بطور شفاف در دسترس عموم قرار داده‌اند.

پیشنهادها بدین ترتیب هستند: ۱- تدوین قانون مجزاً برای حفاظت از حریم خصوصی اطلاعاتی شهروندان با در نظر گرفتن الزامات شناسایی شده به گونه‌ای که داده‌های شخصی حساس و داده‌های شخصی عام مدنظر قانونگذار قرار گیرند. ۲- ایجاد نهادی مستقل از دولت و تحت نظر مجلس شورای اسلامی یا قوه قضائیه تحت عنوان دیده‌بان حریم خصوصی اطلاعاتی به منظور نظارت بر حس اجرای قوانین حریم خصوصی اطلاعاتی، دریافت و رسیدگی به شکایات شهروندان پیرامون مسائل مرتبط با حریم خصوصی اطلاعاتی آنان، شناسایی نارسایی‌های قانونی و همچنین پیشنهاد اصلاحات مورد نیاز در قوانین موجود جهت ارتقای وضعیت حریم خصوصی اطلاعاتی شهروندان.

Ali Rafiei <http://orcid.org/0000-0002-7255-8674>
Bakhtiar Abbasloo <http://orcid.org/0000-0002-6754-880x>
Isa Amini <http://orcid.org/0000-0003-0810-734x>

منابع

الف) فارسی

- احمدی ناطور، زهرا، (۱۳۹۱)، نقش فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی در نقض حریم خصوصی و راهکارهای مقابله با آن در سیاست کیفری ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جزا و جرم شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان.
- احمدی ناطور، زهرا، آقابایی، (۱۳۹۵)، مطالعه تطبیقی جرایم علیه حریم خصوصی در فضای سایبری ایران و آلمان، رسانه و فرهنگ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره اول.
- آقایی طوق، مسلم، (۱۳۹۸)، تدوین شکلی، حلقه مفقوده نظام تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۱۰۶.
- آماده، مهدی، (۱۳۹۲)، حمایت از حریم خصوصی، تهران، دادگستر.
- بخشایشی بايقوت، محرم، حیدری منور، حسین، (۱۳۹۶)، حریم خصوصی در حقوق ایران و اسناد بین المللی، فصلنامه مطالعات بین المللی پلیس، سال هفتم، شماره ۲۹.
- تقوی فرد، محمد، تقوا، محمدرضا، فقیهی، مهدی، جمشیدی، محمدجواد، (۱۳۹۶)، مقایسه تطبیقی قوانین حمایت از حریم خصوصی اطلاعاتی در ایران و کشورهای منتخب، فصلنامه مجلس و راهبرد، دور ۲۴، شماره ۸۹.
- ریسی دزکی، لیلا، قاسم زاده لیاپی، قاسم، (۱۳۹۸)، چالش های نظام حقوقی ایران در نقض داده های شخصی و حریم خصوصی در فضای سایبر، مجله حقوقی دادگستری، دوره ۸۴، شماره ۱۱۰.
- صادق منش، جعفر، (۱۳۸۷)، سیاست جنایی قانونگذار ایران در قانون احترام به آزادی های مشروع و حفظ حقوق شهروندی، مجله حقوقی دادگستری دوره جدید، شماره ۶۲-۶۳.

پاسخ‌های غیرکیفری به مسائل نقض حریم خصوصی در سیاست جنایی ایران و کانادا؛ رفیعی و دیگران | ۲۲۵ |

طهماسبی، جواد، شاهمرادی، خیراله، (۱۳۹۷)، چالش‌ها و خلا‌های موجود در رسیدگی به جریان سایبری، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۱۰۴.

عبدی پور، ابراهیم، (۱۳۹۴)، رویکرد نظام‌های حقوقی نسبت به نقض حریم خصوصی اطلاعاتی در شبکه‌های اجتماعی مجازی، پژوهش حقوق تطبیقی اسلام و غربی، سال دوم، شماره سوم.

فروغی، فضل‌الله، برجی، محمدناصر، مصلحی، جواد، (۱۳۹۳)، مبانی ممنوعیت نقض حریم خصوصی در حقوق ایران و آمریکا، مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، دوره ششم، شماره سوم.

قناد، فاطمه، علیقلی، امیره، (۱۳۹۹)، مفهوم و اهمیت داده‌های شخصی و حریم خصوصی و انواع حمیات از آن در فضای مجازی، دوفصلنامه حقوق قراردادهای و فناوری نوین، دوره اول، شماره ۱.

کارگر، ابراهیم، (۱۳۹۸)، بررسی تطبیقی آثار نقض حق حریم خصوصی در فضای سایبری در حقوق ایران و حقوق خارجی، دومین کنفرانس ملی پدافند سایبری.

گل محمدی، مصطفی، (۱۳۹۵)، حمایت از حریم خصوصی در دادرسی‌های کیفری ایران و فرانسه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، استاد راهنما باقر شاملو. مارتی، میری دلماس، نظام‌های بزرگ سیاست جنایی، ترجمه، نجفی ابرندآبادی، علی حسین، ج ۱، میزان، ۱۳۸۱.

لازرژ، کرسستین، درآمدی به سیاست جنایی، برگردان: دکتر علی حسین نجفی ابرآبادی، انتشارات میزان، ۱۳۸۲.

نجفی ابرآبادی، دکتر علی حسین، مقاله «سیاست جنایی»، مجله تحقیقات حقوقی، انتشارات دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۱۱ و ۱۲.

جعفری، علی، رهبرپور، محمدرضا، (۱۳۹۵)، مسئولیت مدنی نقض حریم خصوصی داده‌ها در فقه امامیه و حقوق، فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، سال پنجم، شماره ۱۸.

صیقل، یزادان، حسینی، مهدی، (۱۳۸۹)، پیشگیری کنشی از جرائم سمعی و بصری، فصلنامه علمی مطالعات پیشگیری از جرم، دوره ۱۶.

ریاحی، نیوشا، (۲۰۱۹)، حقوق قانونی در منشور حقوق و آزادی کانادا، جرنال هفته.

صادقی، سپهر، (۲۰۱۹)، شبکه‌های اجتماعی، احزاب کانادا و ضرورت دفاع از حریم خصوصی شهروندان، بر گرفته از سایت:

<https://www.medad.ca>

ب) انگلیسی

- Ahmadi Natour, Zahra, (2017), The role of modern information and communication technologies in privacy violations and solutions to deal with them in Iran's criminal policy, Master's thesis, Department of Criminal Justice and Criminology, Faculty of Literature and Humanities, Gilan University [In Persian]
- Ahmadi Natour, Zahra, Aghabai, (2016), Comparative study of crimes against privacy in the cyber space of Iran and Germany, Media and Culture, Research Institute of Humanities and Cultural Studies, 6th year, 1st issue. [In Persian]
- Aghaei Touq, Muslim, (2018), formal compilation, the missing link of the country's laws and regulations compilation and revision system, Judiciary Legal Journal, Sixth Edition 106. [In Persian]
- Abdipour, Ebrahim, (2014), "The approach of legal systems to information privacy violations in virtual social networks", *Islamic and Western comparative law research*, second year, third issue. [In Persian]
- Adrian Thorogood, (2018). *Canada: will privacy rules continue to favour open science*, See Hum Genet, 137(8): 603.
- Bakshaishi Bayquot, Moharram, Heydari Manour, Hossein, (2016), privacy in Iranian law and international documents, *International Police Studies Quarterly*, 7th year, number 29. [In Persian]
- Christian von Bar, Eric Clive and Hans Schulte-Nölke(2009), principles, Definition and Model Rules of European private law(DCFR),Vo14,munich: sellier,European law publishers.p31-36
- Dora, Mehdi, (2012), Protection of privacy, Tehran, Judge. [In Persian].
- Foroughi, Fazlullah, Borji, Mohammadnaser, Moslehi, Javad, (2013), The Basics of Prohibiting Privacy Violation in Iranian and American Laws, *Shiraz University Legal Studies Journal*, 6th Volume, 3rd Number. [In Persian]

- Jafari, Ali, Rahbarpour, Mohammad Reza, (2016), Civil liability for breach of data privacy in Imami jurisprudence and law, *Private Law Research Quarterly*, Year 5, Number 18. [In Persian]
- Jafarzadeh, Yusuf; Amin Kleber, Nasrallah (2019), government interference in the privacy of individuals in citizenship rights, *Journal of Citizenship Law Studies* No. 17, pages 211 to 224. [In Persian]
- Kargar, Ebrahim, (2018), a comparative study of the effects of violating the right to privacy in the cyber space in Iranian and foreign laws, the second national cyber defense conference. [In Persian]
- Lazerge, Kirstin, an introduction to criminal policy, translated by: Dr. Ali Hossein Najafi Abarabandi, Mizan Publications, 2013 [In Persian]
- Marti, Miri Delmas, *The Great Systems of Criminal Politics*, translated by Najafi Abrandabadi, Ali Hossein, vol. 1, Mizan, 2011 [In Persian]
- Najafi Abraayandi, Dr. Ali Hossein, article "Criminal Policy", *Journal of Legal Research*, Shahid Beheshti University School of Law Publications, Vol. 11 and 12. [In Persian]
- Nidhi Narielwala, *Post-Digital Era Reconciliation Between United States and European Union Privacy Law Enforcement*, *Washington University Global Studies Law Review*, 2018.
- Qanad, Fatemeh, Aligoli, Amira, (2019), the concept and importance of personal data and privacy and the types of protections from it in cyber space, *two-quarter journal of contract law and modern technology*, first period, number 1. [In Persian]
- Raisi Dezaki, Leila, Qasimzadeh Liasi, Qasim, (2018), Challenges of Iran's Legal System in Violation of Personal Data and Privacy in Cyber Space, *Judiciary Law Journal*, Volume 84, Number 110. [In Persian]
- Riahi, Nyusha, (2019), *Legal Rights in the Canadian Charter of Rights and Freedoms*, *Weekly Journal*. [In Persian]
- Sadegh Menesh, Jafar, (2007), the criminal policy of the Iranian legislator in the law respecting legitimate freedoms and protecting the rights of citizens, *New Era Legal Journal*, No. 62-63. [In Persian]
- Sadeghi, Sepehr, (2019), *Social networks, Canadian parties and the need to defend citizens' privacy*, taken from the site: <https://www.medad.ca>. [In Persian]

- Saiqal, Yazadan, Hosseini, Mehdi, (2009), active prevention of audio-visual crimes, scientific quarterly of crime prevention studies, volume 16. [In Persian]
- Salimi, Ali, (1400), review of the protection of the right and privacy of all people in executive bodies, Journal of Law and Jurisprudence, No. 14, pages 529 to 564. [In Persian]
- Tahmasabi, Javad, Shahmoradi, Khairale, (2017), Challenges and Gaps in Dealing with Cyber Flow, Legal Journal of Justice, No. 104. [In Persian]
- Taqvifard, Mohammad, Taqwa, Mohammadreza, Faqihi, Mehdi, Jamshidi, Mohammad Javad, (2016), comparative comparison of information privacy protection laws in Iran and selected countries, Majlis and Strategy Quarterly, Vol. [In Persian]
- Colin J. Bennett, Priscilla M. Regan, Robin M. Bayley, If these Canadians lived in the united united staes how would they protect their privacy, 2019.
- Laurent, Sébastien-Yves (2015), “Liberté et sécurité dans un monde anomique de données”, Commission nationale de contrôle des interceptions (CNCIS) de rapport d’activité 2013-2014 – 22e rapport.
- Stephanie Perrin, Heather Black, David H. Flaherty and T. Murray Rankin, 2001. The Personal Information Protection and Electronic Documents Act: An annotated guide. Toronto: Irwin Law.

استناد به این مقاله: رفیعی، علی؛ عباسلو، بختیار و امینی، عیسی. (۱۴۰۱). پاسخ‌های غیر کیفری به مسائل نقض حریم خصوصی در سیاست جنایی ایران و کانادا. فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۱۱(۴۱)، ۲۰۳-۲۲۸. doi: 10.22054/jclr.2023.62002.2365

Criminal Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.